

bízható lexikális adatokat adó jegyzeteivel. A harmincas évek irónemzedékéből még alkot a legöregebb, a verbászi cukorgyár nyugalmazott tisztviselője, a novellista Szirmai Károly, Változatlanul a legjelentősebbek között tartják számon az elbeszélő és regényíró Herceg Jánost. Ő és az időközben Magyarországra költözött költő, Dudás Kálmán helyet is kapott irodalmi lexikonunkban. Majtényi Mihály, Gál László, Laták István, Lőrinc Péter még ennek a nemzedéknek nevesebb képviselője. Sinkó Ervin csak a folszabadulás után lett a vajdasági irodalom cselekvő résztvevője, nemcsak mint író, hanem kritikusként, az írók nevelőjeként, az irodalomtudomány képviselőjeként az újvidéki egyetemen.

Az 1945 októberében újra megjelent *Híd* tömörítette maga mellé az ifjú irónemzedéket. Bár most is van köztük orvos, tisztviselő, munkás, azért zömmel már mind „irodalmibb” foglalkozásra talált: tanárok és újságírók, a jugoszláviai magyarság szellemi életének órhelyein munkálkodnak. Az ötvenes években érelődött meg ennek az irodalomnak újjászületése, nem kis mértékben a Sinkó mellett fölnőtt, igényes kritikus gárda, B. Szabó György, Bori Imre s mások világirodalmi tájékozódásának és távlatirányításának, szigorú követelményeinek eredményeként. A hatvanas évektől kezdődően mennyiségi-minőségi szempontból egyaránt jelentőség vált az újvidéki magyar könyvkiadás, s megnőtt a *Híd* tekintélye a határokon túl, itt nálunk is. „A korszerű jugoszláviai magyar irodalom megszületésének az időszak az” — mondja Bori. Sajátosságát Szeli István így jellemzi: „Elsősorban jugoszláv és európai ihletésű, de természetesen magán viseli az egyetemes magyar költészet nyelvi, képi-formai örökségének a jegyeit is.”

A szebb külsőt is érdemlő antológiának költői közt Ács Károlyt, Domonkos Istvánt, Fehér Ferencet, Fehér Kálmánt, Gál Lászlót, Koncz Istvánt, Pap Józsefet, Thurzó Lajost (1915–1950), Tolnai Ottót és Zákány Antalt ismerhetjük meg. Prózaírásaival Bányai János, B. Szabó György (1920–1963), Deák Ferenc, Herceg János, Kopeckzy László, Major Nándor, Majtényi Mihály, Németh István, Saffer Pál, Sinkó Ervin, Szirmai Károly és Varga Zoltán szerepel. Csépe Imre, Debreczeni József és Laták István költőként és prózaíróként egyaránt bemutatkozik. A szociográfiát Petkovics Kálmánnak a szabadkai tanyavilág iskoláiról írott riportja képviseli.

Az *elszaktát fonalat most lehetne megcsomózni, a megszaktát kapcsolatokat folytonossá tenni*. Ideje lenne, hogy a hazai irodalmi tudat befogadja Románia, Csehszlovákia, Jugoszlávia magyar irodalmát, rendszeresen visszhangozza lapjait, könyveiket, tartsa íróikat, műveiket az egyetemes magyar irodalom eltéphetetlen, szerves részének. Révükön lehetne legjobban megismerkednünk a román, a cseh, a szlovák, a szerb-horvát, szlovén és a többi irodalom új eredményeivel is. Nemzeti érdek és kelet-európai internacionalizmus így szolgálná kölcsönösen egymást.

PÉTER LÁSZLÓ

FEHÉR FERENC: ESÓVÁRÓK

Harminchét éves, hét verseskötény van mögötte, Újvidéken és Topolyán él Jugoszláviában, számtalan publicisztikai írás és a „híd” szerepét vállaló munkából származó szerb, horvát és macedón műfordítások szerzője, mögötte van néhány külföldi út is, és lassan-lassan országa határait is túlnövő hírnév övezi már nevét. Fehér Ferencet olvasni fölfedezésszámba mehet ma is Magyarországon, még akkor is, ha néhány évvel ezelőtt az *Új Írás* fölhívta rá a figyelmet. Fölhívta, de folyóirataink alig vettek róla tudomást. Mintahogy sokáig arról sem vettek tudomást, hogy ott, Újvidéken van egy fórum (a Fórum Kiadó is, de most az irodalmi fórumra utalunk!), a *Híd*, amelynek hasábjain a magyar nyelvű irodalomnak és kritikának páratlanul szép kibontakozását szemlélhetné az itthoni olvasó is.

Kálmán figyelt föl itthon, az Alföld-ben, egy értő kritikával.)

Panasz ez és szégyenkezés is, hogy Fehér Ferenc újabb kötetéről írva ezzel a gondolattal kell kezdenünk. Pedig Fehér Ferenc igazi lírikus, amihez ér, amit meglát, azt a legszubjektívebb lírává tudja oldani; és olyan intenzitással von be a maga hangulataiba, hogy azután nem feledjük verseit, mély rezonációt kelt bennünk és megkülönböztetően egyéni arc rajzolódik elénk verseiből.

Az *Esóvárók* c. kötet többségében annak az ars poeticának és hűségvallomásnak dokumentuma, amelyről 1960-ban Fehér Ferenc így vallott a *Vajdasági éj alatt* c. antológiában: „A földet érzem alattam mindig és mindenütt. Úgy, ahogy kisgyermekkoromban éreztem, ott, az apám ásta dinnyefészekben kutyorogva, vagy ahogy a port öröltem sovány kis tenyeremmel a Vágóhíd sor útporá-

(Fehér Ferenc új kötetére csak Kovács

nak szörnyű sivatagában... A föld élet-
 érzésem légmélyén lapul — ősök lábnyo-
 mával sárban, porban, szántóföld barázda-
 hantjain. Ez az életézés adja hitem és
 biztonságérzetem... Ennek az életézés-
 nek hangot adni: annyit jelent számomra,
 mint élni...”

A szülőföld, paraszti múlt, emlékek-
 től terhes jelen íródik meg ezekben a
 versekben, nem nagyon tág horizontok-
 kal, talán monotonnak tűnő, kisszámú
 témával, de az intenzitásban és a hang
 szelid szépségében kárpótolja az olvasót.
 Valószínű, hogy egész költői pályafutása
 alatt nem is tért le erről az útról; ha
 régebbi kötetcímeit nézzük, ezt igazol-
 ják: *Jobbágyok unokái* (1953.), *Álom a
 dűlőutakon* (1956.), *Övig a földbeásva*
 (1959.) stb. Valami csodálkozás és va-
 rázslatosság jellemzi költői szemléletét,
 legszomorúbb képei is (sokszor temetői
 képek) megemelődnek a szépség és har-
 móniál felé, de nem old föl soha annak
 megszenvedésétől, amelyet a versbe fog-
 lalt élmény önmagának is okozott.

Az *Esővárók*-ban az emlékektől terhes
 jelen hangulata dominál. Kisvárosok és
 messzi faluk alakjainak keserves és fájó
 sorsáról olvashatunk itt, minden verse
 egy-egy sötét tónusú fametszet, amelye-
 ken ott borong a nosztalgia: a szürke-
 ségből a fényre lépni. Ezek a versek
 többnyire egy-egy alak rajzát vagy élet-
 helyzet hangulatoktól telített képét ad-
 ják, Kosztolányi és Juhász Gyula roko-
 naként tüntetik föl Fehér Ferencet. Min-
 denütt, ahol látszólag harmónia és nyu-
 galom van, megtalálja azt, ami fáj a
 szemlélőnek és az átélőnek. De nem
 „fájdírág” költő, nem a mesterségesen
 csiholt érzések termékei ezek a versek.
 A maga is megszenvedte élet szemlélete
 és a még benneélők iránti szeretet ér-
 zése szól hozzánk belőlük. Régi csoport-
 tól ötlettel éjszakánként kioldja őket a
 megmerevült időből, hogy újra éljenek
 a kedves, ismerős alakok; a vidéki ta-
 nítónó sorsában a szomorúságot intonál-
 ja (mennyre Juhász Gyula-s és mégis
 mennyire Fehér Ferencé ez a verse is!),
 de végül megszépíti és fölemeli őt: „*Pos-
 tára indul egy-egy levéllel; ahová vá-
 gyott, rán már nem ér el, arcán meg-
 fészkel mégis egy mosoly: átfut minden
 út a végtelenbe!... Apáczait sejtí vállá*

terhe, amint a táblához zarándokol.” A
 vidéki szálloda magányában „*fáj min-
 den mozdulat*”; a falusi plébános a gyer-
 mek utáni vágyon medítal; a magányos
 örház gyermekemberének „*bánata nem
 fér a csillagok alatt*”; a vidéki kisváros
 unt vasárnap délutánját idézi; a vá-
 sárra vitt mén önmagát zúzva menekül
 az alkuszok karmai közül; a dolgozatok
 fölé hajló fiatal fiúk és lányok sajnón
 érzik a tavasz híradását stb. Milyen pró-
 zai ez a fölsorolás így! Talán e témák
 konvencionálisnak is tűnnek. De Fehér
 Ferenc verseiben mind, mind érzésektől
 és szép hangulatoktól terhes.

A honnanjövőség gondolatának variá-
 lása vonul végig a kötetben, az ősök em-
 lékeihez való ragaszkodás, és a hang tó-
 nusa is ehhez idomul. Van verseiben egy
 könnyen érzékelhető folkloros jegy, de
 ami ennél mélyebb: a verstémáknak a
 költő hanggal való rokonsága, bizonyos
 mitikus, babonás-varázsos költői látás-
 mód, a páratlanul erős természeti közel-
 ség, amelyben a táj soha sem idegenül
 el, hanem mindig a vele való azonosu-
 lás jegyeit mutatja föl a vers. Minden
 írása kötődés ehhez a földhöz, amely-
 ről jött. A címadó vers örsi leghívebben
 ezt: „*befog ez a szemöldök-sátras tető-
 zet, melynek tejfényű ablakán úgy bo-
 rong át az örökgyem remény és testvér-
 szorongás, amint csak ember hurcolhatja
 gondját; s a homlokukról alácsigázó rá-
 csok fölterképezik a gazdátlan világot:*
 — *Csak innen közelíthetsz, innen, ha-
 zádhoz!*” De ugyanerről írt abban az
 1960-as nyilatkozatában is: „*A költő tár-
 sadalmi szerepe, művészi hitvallása ben-
 nem nem válhat soha pusztán esztétikai-
 filozófiai meghatározássá vagy tenden-
 ciává, mintahogy a föld sem jelent egyet
 apámnak és nekem, de Petőfinék és Jó-
 zsef Attilának sem jelenthetett egyet.
 Ha költő vagyok, életérzésem tett
 azzá...*”

Mit írhatunk még? Hét kötete után,
 éppen a hetedik olvastán, azon csodál-
 kozhatunk el, hogy Fehér Ferenc milyen
 közel is van hozzánk és mégis milyen
 későn jutottunk írásaihoz. Költő, aki a
 szépségről szól elhivatottsággal és tehet-
 séggel, és nagy mulasztás lenne erős fi-
 gyelem nélkül elmenni költészete mel-
 lett. (*Fórum Könyvkiadó, Novi Sad, 1964.*)

ILIA MIHÁLY

NÉMETH ISTVÁN: HÜTLEN ESTE

Németh István a jugoszláviai magyar
 irodalomnak már nem csupán ígéretes
 tehetsége. Rövid lélegzetű, látványos for-
 dulatoktól mentes írásaiban, lírai jegy-

zeteiben klasszikus fegyelem van, mely
 rangot ad mostani kötetének, és alapot
 nyújt a további fejlődéshez.

A novelláiban feltáruló életanyag még